

Ann. XVI.

ROMAE, Mense Iunio MCMXIII

Num. VI.

# VOX VRBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

Semel in mense prodit

CONDIDIT ARISTIDES LEONORI EQVES

POSSIDET ATQUE ADMINISTRAT SOCIETAS EDITRIX ROMANA

Pretium annuae subnotationis, est:

In Italia: Libellarum 6

ubique extra Italiam: Lib. 9 (Doll. 1,30; Sch. 7; M. 7; Rubl. 4; Coron. 9)

ANTE SOLVENDUM ET RECTO TRAMITE MITTENDUM

AD SOCIETATEM EDITRICEM ROMANAM

ROMA — Via del Tritone, 46 — ROMA

SUBNOTATIO EXTRA ITALIAM FIERI POTEST:

IN RUSSIA

apud

Gebethner et Wolff

Varsovia Polonorum

Rakowakie Przedmiescie, 15

apud

"Kronika Rodzinna"

Varsovia Polonorum

Krakowakie Przedmiescie, 6.

IN ANGLIA

apud

Burns and Oates

London W.

38, Orchard Street.

IN CANADA

apud

Librairie Granger Frères

Montreal

1699, Rue Notre-Dame

APUD  
**SOCIETATEM EDITRICEM ROMANAM**

**ROMA - Via del Tritone, 46 - ROMA**

**Excerpta ex Commentario VOX URBIS** veneunt, quae sequuntur:

**ARRAE GORGONIAE**

===== **MILESIA FABULA** =====

**JOACHIM ANTONELLI COSTAGGINI**

**VEN. LIBELL. 0.60**

**EUPLIUS**

**SATURIO**

**ACTIO DRAMATICA** =====

**COMOEDIA** =====

===== **JOANNIS**

===== **JOANNIS**

**B. FRANCESIA** =

**B. FRANCESIA** =

**LATINIS VERSIBUS CONSCRIPTA**

**VERSIBUS SENARIIS CONSCRIPTA**

**ET IN TRES ACTUS DISTRIBUTA**

**ET IN TRES ACTUS DISTRIBUTA**

**= EDITIO ALTERA =**

**= EDITIO ALTERA =**

**VEN. LIBELL. 1.00**

**VEN. LIBELL. 1.00**

**QUAELIBET OPERA EDENDA SUSCIPIUNTUR**



# VOX URBIS

## DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

### Rerum index:

De Syllabi Pii PP. X propositione VIII.  
 Quod nulli ab Heretico mutanti sint, quidque de eius carnalibus  
 concupiscentiis, breviter inquiratur.  
 In columnam memorialium.  
 In columnam collectoribus.  
 In lege XIII P. M. Commentarius. — V. Beneventum legatus mit-  
 titur. — VI. Porusit moratur. Nuntius apud Belgas renunciatur.  
 Quod Rothwelliana.  
 Catalogus latine. Armorum scholariorum coemptio.  
 Romanis sive Aegypti. Non tam ovum ovo simile. — Zonam perdere.  
 Ars multa vulpi, aut una echino maxima.  
 In sacris Congregationibus Romanis sententiae novissimae

selectae. Ex Congregatione de disciplina Sacramentorum. — Ex Con-  
 gregatione Indicia. — Ex Congregatione Rituum.  
 Diarium Vaticanum. Coram SSmo. admissiones. — Peregrinorum adven-  
 tus in Urbem. — Pontificiae electiones.  
 Annales. Pax de Balkanicis composita. — Parvum Italicum in Lybia di-  
 crimin.  
 Publici per orbem coetus legibus ieremita.  
 Per orbem.  
 Librorum recensio. (O. Assumma).  
 Libri recens esse accepti.  
 Aemulatio.  
 Appendix: Ad Romanum.

### DE SYLLABI PII PAPAE X propositione VIII

Ex Romanae Ecclesiae historia scimus, Romanorum  
 Pontificum, uti Leo XIII scribit, (1) « hoc caput, sum-  
 musque semper fuisse, assidue vigilare atque omni  
 eo contendere, ne quid integritas Fidei morumque  
 christianorum detrimenti caperet ». Ex experientia  
 minus rursus, contra integritatem Fidei morumque  
 christianorum nihil perniciosius esse quam *prave scripta*  
 in vulgus disseminata; ob eamque rem Romani Ponti-  
 fices id perpetuo studuerunt, ut homines, quoad in se  
 erat, pravorum librorum lectione, hoc est pessimo ve-  
 nio, prohiberent.

Nonne, uti monumenta litterarum testantur, Ana-  
 stasius I scripta Origenis perniciosiora, Innocentius I,  
 Nagni; Leo Magnus Manichaeorum opera omnia, gravi-  
 tate damnare? Nonne, aetatum decursu, Monothe-  
 ismum, Abaelardi, Marsilli Patavini, Wicleff et Hussi  
 praesentes libros sententia apostolicae Sedis confixit?  
 In iure integritatem Fidei morumque christianorum  
 servandi causa, S. Indicis Congregatio, eiusdemque  
 Congregationis vigilantia fundantur.

Recitata breviter Sacrae Congregationis Indicis hi-  
 storia, Modernistarum error a Pio X merito damnatus  
 in Syllabo *Lamentabili sane*, circa eiusdem Congrega-  
 tionis proscriptiones, reprehenditur.

Ab initio Ecclesiae, maiores difficilioresque contro-  
 versiae ad Sedem Apostolicam propter suam principa-  
 litatem deferbantur, Romanique Pontifices, habito pres-  
 byterorum consilio, vel romanis conciliis collecta, om-  
 nia per semetipsos dirimebant. Verum, crescente con-  
 troversiarum rerumque agendarum copia, saeculo XII,  
 coetus Emorum. Cardinalium ipsis Romanis Pontificibus

magni fuit momenti in gubernium Ecclesiae; hinc spe-  
 ciales Cardinalium Commissiones prodierunt. Speciales,  
 huiusmodi Commissiones progressu temporis, gradatim  
 et lente ad Romanarum Congregationum originem atque  
 constitutionem viam sternunt. Congregationes istae, iam  
 a saeculo XVI exstant, et Paulus III S. Officii Congre-  
 gationem instituit, dum Xystus V ad ecclesiasticas ma-  
 gis solvenda novae quindecim Congregationes condidit.  
 Saeculis successivis, Clemens VIII, Gregorius XV, Ur-  
 banus VIII, Clemens IX, Pius VII, iam constantibus  
 novas addiderunt Congregationes. Hisce Congregatio-  
 nibus denique, Pius IX, Leo XIII, et Pius X, nonnul-  
 las reformationes contulerunt. (1)

Contra libros fidem moresque impugnantes, vel per  
*Litteras*, vel per *Decretales*, vel per *Sententias* speciales  
 ab initio Romani Pontifices insurrexerunt. Saeculo vero  
 decimo quinto, comperta, scribit Leo XIII, (2) arte nova  
 librorum, magnum, prave scriptorum malum, ipsius vul-  
 gandi celeritate malus erat ac velocius effectum.

Itaque saluberrimo consilio cum Alexander VII, tum  
 Leo X certas tulere leges, utique congruentes his tem-  
 poribus ac moribus, quae officinatorem librorum in officio  
 continerent. Mox graviore exorto turbine, multo vigi-  
 lantius ac fortius oportuit malorum haeresicon prohibere  
 contagia. Idcirco Leo X, posteaque Clemens VII, gra-  
 vissime sanxerunt, ne cui legere, nec retinere Latheri  
 libros fas esset. Quum vero perniciosorum librorum im-  
 pura colluvies crevisset, novam remedium Paulus IV  
 adhibuit, dum scriptorum et librorum, a quorum usu  
 cavere fideles oporteret, elenchum proposuit. Tridentinae  
 Synodi Patres, novo consilio pravorum librorum legendi  
 licentiam coercendam curaverunt eorumque iussu Theo-  
 logi et Praesules Indicem et elenchum Pauli IV san-  
 xerunt et perpallaverunt, *Regulasque* tum in editione  
 cum in lectione librorum servandas conscribere; quibus  
 regulis Pius IV apostolicae auctoritatis robur adiecit,

(1) Cfr. *Dictionnaire Apologétique*, fasc. III, pag. 382.  
 (2) Litt. cit.

# VOX URBIS

## DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

Usum latini sermonis per orbem universum tuetur ac fovet

*Illic, latine omnino exarata, scripta edit, quae populos omnes aliquo modo attingant, a publica re ad bonas artes, a litteris ad historias, a philosophicis ad sociales quaestiones, a nunciis et significationibus ad simplices et familiarem expressas descriptiones, narratunculas, dramaticas actiones; ab antiquitatis scientia ad dialogos vitas argumenta maxime communia tractantes, unde colloquia latine inire atque alere detur; a doctorum virorum scriptis nondum vulgatis aut parum cognitis ad primas adolescentum exercitationes, quae incitamentum veluti in palaestra eorum conatibus conferant; a Pontificis denique documentis praecipuis ad iuris regulas in S. Congregationibus inductas; haec omnia ut quisque vel ex dissitis regionibus, aut cultu, doctrina, animi proclivitate, artibus alter ab altero difformis per commentarium eundem explere desideria sua possit.*

PRETIUM ANNUAE SUBNOTATIONIS EST:

**In Italia libellarum 6;**

**ubique extra Italiam lib. 9 (Doll. 1,80; Sch. 7; M. 7; Rubl. 4; Coron. 9)**

**ante solvendum et recto tramite mittendum ad Societatem Editricem Romanam**

**ROMA — VIA DEL TRITONE, 46 — ROMA**

**QUAE COMMENTARIUM POSSIDET NUNC ATQUE ADMINISTRAT.**

## PRAEMIA SOCIIS CONSTITUTA IN ANNUM MCMXIII

**Pro Sociis singulis**, quorum sive carmine sive soluta oratione scripta in *Voce Urbis* per an. MCMXIII edita fuerint et a doctorum virorum collegio ad id constituto maxime commendata, **praemium erit argentei numismatis** ex iis, quae Pontificis Maximi iussu quotannis in festo Apostolorum Principis eudi solent, Sacro Purpuratorum Senatui, Romanae Curiae aulicisque pontificiis distribuenda.

**Pro Sociis qui libellas octo pretio subnotationis addiderint**, delectus erit unius ex tabulis aere mirifice cuspis, magnitudine cm. 118 × 84, gesta Costantini M. Imperatoris referentibus prouti in Vaticanis aedibus Raphaël Sanctius eiusque discipuli penicillo expresserunt. Tabulae reddunt: *Rugnam inter Constantinum et Maxentium; Visum Crucis; Constantini Baptismum; Constantini donationem Pontifici factam.* — Si quis omnes cupiat, mittat lib. 32.

**Pro Sociis**, iisque Sacerdotibus, qui lib. quadraginta quattuor miserint, *Vox Urbis* gratuito conceditur; ii enim *Novum Breviarium Romanum* habebunt, iuxta nuperas dispositiones reformatum, charta vere Indica in 16° (15 × 9) ab editrice Pont. domo Desclée et Soc. impressum, splendide ac solide ex pelle vulgo *zigrino* conglutinatum, foliorum sectione eleganter aurata; quod sane venale prostat lib. 44. — Quin imo simul cum *Breviario* gratuito etiam a praelaudata editrice domo « *Proprium Dioecesis* » cuiusque religabitur, si socius ipse miserit, aut emi iusserit, praemisso, uti par est, « *Proprii* » eiusdem pretio.



lorum intervallum Graecitatis atque Latinitatis cultum intermissum esse, nunquam doctae antiquitatis radices, si ita potest dici, siccatas, immo vero ex eo velut vetusto trunco novas gemmas, novas frondes, novos re-  
centisque ramos germinasse?...

Pare autem ex praestantibus scriptoribus antiquis qui paene diu neglecti iacerent: etiam res litterariae non caret, et temporibus quoque inserviendum est. At contra nonnullos alios videmus qui magno sunt in honore penes doctos, quique eis multas ex suis cogitationibus illis fere verbis suppeditant, ne dicam subiciant; adeo ut passim invaleat consuetudo sese in eis cognomentum adulescendi, quem quisque in summo delictis ac sibi fere propositum exemplar habuerit. Hinc paulo post renatas litteras floruerunt et *Claudiani* et *Lactantii* et *Ovidiani* et *Vergiliani*, il scilicet qui in quaque scriptorem quum sibi proposuerint imitari, in id unice intenderunt, ut eius stilum, verba, ingenii doctus industria redderent, eiusque scribendi genus ipsam vellem sibi, quantum possent, aptarent. Hinc dicitur, et saepius et scriptoris veteris sententiae red-  
dunt, et apparatus quoque rei metricae extrinsecus restat. Nam, quantum ad melica pertinet, ad illius stilum collatæ carmina quae interiores scribentis sensus  
fuerunt, quotquot modos numerosque latinæ poësis  
expresserit, instaurare commodum est.

Equis vero continen hoc illos tantum amplectitur, qui latine, vulgarem sermonem aspicientes, tantum  
scribunt; sed etiam large copioseque ab eis quælibet  
abstulerunt qui versibus italicis cogitationes commotio-  
nes suas committunt. Equis enim oblivisci poterit  
magnum illud esse factum ingeniorum contentione, ut  
nam, quæ barbara advocantur, restituta sint? Quæ  
quæ nominem latent, vel qui summam italicæ Mi-  
nus attigerit...

At tempus est ad id quod propius ad argumentum  
propositum spectat, venire.

Per XVI diebus hinc, librum accurate conscriptum,  
de illis circa Horatium Flaccum in Italia a saeculo  
ad XVIII. (1) Egregius eius auctor complura edidit  
de litteraria latina specimina critica, in quibus acumen,  
præstantiam consilii, scientiae pervestigationem ac doctri-  
nam inter se mire connexa admiramur. Liber autem,  
de quo agimus, harum virtutum testimonium luculen-  
tissimum affert. In XVI capita materies distributa est.  
Præa præmittuntur in quibus, ut par est, disputatur  
philologiae esse inquirere quantum vetus ac præstans  
scriptor ad aliorum scriptorum mores et stilum doctri-  
namque formanda perpoliendaque contulerit; quod vere  
magnum, etiam arduum, non caret præceptis...

In videmus, ab ineunte saeculo XIII, quantum in  
Horatio perlegendum Franciscus Petrarca elaboraverit,  
quæ præcepta ex eius carminibus in suam rem deri-

vaverit, quid denique illi debuerit ad suos generosos  
animi sensus excolendos. (1) Raro Boccacius in suis  
operibus eruditus Horatii mentionem facit, ut raro illius  
meminerunt qui in *Studio* florentino, bononiensi, pa-  
tavino litteras professi sunt, præter Coluccium Salutati,  
qui ad suum dicendi genus exornandum haud parum  
a Venetino sumpsit. Verum, usque ad id tempus, Flacci  
carmina nullo fere in honore sunt et in pretio. Postea,  
res mutant in pias: quod si Victorinum et Feltrina ex-  
pial, qui famam poëtae ab oblivione hominum littera-  
torum atque a silentio vindicavit, non defuere qui vel-  
lent optimæ Latinitatis lectio scriptoribus rerum ecclē-  
siasticarum cederet, ita ut si qui latini auctoris verbum  
occurreret, paulo immutatus ad rem ecclesiasticam trans-  
ferretur... (2)

Qui vero humanitatis studia profiterentur in *Studio*  
florentino, vergente saeculo XV, inter quos ob ingenii  
merita primus est recensendus Angelus Politianus, magis  
cum diligentia Horatium interpretantur et peropportuno  
commentaria in eius scriptis componunt; quæ adeo præ-  
manibus evolvunt, ut Ambrogini illud carmen ad opi-  
scopum Gentile potuerit exarare, quod merito cum opo-  
nis horatianis coniungere fas est: tantum auctor  
scilicet in veterem poëtam incubuit, ut multa eius  
in rem suam converteret, nova fere imagine stigmaverit?

Neque in hac studiorum horatianorum contentione  
Florentias urbi cedit Ferraria. Nam si illi alio poëta  
imitantur, eadem paene verba conantes reddere, ut  
Ludovicus Ariostus qui poëtico favore perditum, exemplo  
sumpto ab Horatio, in eius morem contexit versum, præ-  
sertim qui ad rem amatoriam vel bacollam vel epico-  
ream pertinent. Vix viginti duos annos natus, inter  
blanditias voluptatesque suis verecundissimus, quippe  
quæ se decoraret luxurie omni quæque scientia aliis  
delictis afflueret, se quid unquam illa ætate prævis anti-  
mi contentionibus indulgeret, ac totus pulchritudine  
sensus beateque vivendi tota contemplans, hoc animi  
sensu in carmina transfunderet? Quod si postea ferre-  
riensis frequenter Horatii vestigia inestit, haud raro  
autem Catullum exprimit effingitque, præsertim in eo  
quod ad blandula epitheta exornantia attinet. In  
satiris bene egregieque vim et spiritum Flacci  
reddit, idem ingenii acumen sapit, scilicet in modis  
ridiculum dicendo, eandem perscrutandi peritiam, eandem  
denique artem sententiarum præceptisque fallaciarum  
et stivas hilaresque necendi.

Neapoli autem, etiam per id tempus Academicæ ad lit-  
teras renovandas ab Antonio Boccadelli institutæ, quæ  
postea, summum decus ac splendorem macta, Politianum  
denominata est, scilicet ab Ioanne Pontano, qui multum

(1) « Orazio contribuì anche, e fortemente, ad alimentare nel carattere di Fr. Petrarca, se non ad infondere, nobili sensi... il sentimento dell'am-  
cisia e quello della gloria... Senza Orazio, egli non avrebbe trovato nella  
poesia latina un po' di forma e di sentimento dell'antichità... » (Lec. cit.)

(2) Gasconius Conrardus, ex. gr., hæc inter alia habet: « Et ego ipse  
Gentis humanæ Peter et Remington

sumpsit ex carmine Horatii paululum immutatis, ut Christianum significantius  
denotarem. Atque utinam hoc exemplo cetera fecissem!

(1) Gasconius Conrardus, ex. gr., hæc inter alia habet: « Et ego ipse  
Gentis humanæ Peter et Remington

**PAPAE VII. ALEXANDRI VII. BENEDICTI XIV. IUSTA**  
temporum necessitates urgentiores, nonnulla quaedam  
leges regulas addere decreverunt, cum Pius X Indi-  
cis *Regulam decemam* magna mitigavit ex parte. De-  
nique septimo kalendas Februarias anno millesimo octin-  
gesimo nonagesimo primo, Leo XIII, per Aposto-  
licam constitutionem *Officiorum et Munerum*, Decreta  
Generalia de *Prohibitione et Censura* librorum edidit.

Utrumque latinum sermoni: x b n i

**Abbas Lubo Congregationis Indicii, decreta**  
quorundam auctorum libri proscriptorum disci-  
plinaria sunt, atque in Decreta generalia, et particu-

laria specificari possunt. Generalia dicuntur, pro-

pter quod nonnulli faciunt error. De his nonnullis

quodammodo observanda Ecclesiae censurae

quodammodo, tunc et particulares controversias indivi-

duas personarum dirimant. Palam est generalia de-

creta, ubi Romano Pontifici censurae, vel inter apostolici

sedis legatos, inter apostolicas, publici sedis interdictis

et interdictis, et interdictis, et interdictis, et interdictis

et interdictis, et interdictis, et interdictis, et interdictis

et interdictis, et interdictis, et interdictis, et interdictis

et interdictis, et interdictis, et interdictis, et interdictis

et interdictis, et interdictis, et interdictis, et interdictis

et interdictis, et interdictis, et interdictis, et interdictis

et interdictis, et interdictis, et interdictis, et interdictis

et interdictis, et interdictis, et interdictis, et interdictis

et interdictis, et interdictis, et interdictis, et interdictis

et interdictis, et interdictis, et interdictis, et interdictis

et interdictis, et interdictis, et interdictis, et interdictis

et interdictis, et interdictis, et interdictis, et interdictis

et interdictis, et interdictis, et interdictis, et interdictis

et interdictis, et interdictis, et interdictis, et interdictis

et interdictis, et interdictis, et interdictis, et interdictis

tesia vim legis continent, ideoque a culpa excusari ne-  
queunt qui eadem decreta nihili faciunt. Praeterea, si  
per *Bullam* Clementis XI « Vineam Domini » (die 16  
Iulii 1705) (1) reprehenduntur qui decisionibus S. Sedis  
tenent esse adhaerendum « tacendo » *silentioque obe-*  
*quiescere*, multo magis reprehensione digni sunt, qui S.  
Congregationis Indicis nihili faciunt.

Merito propterea Pius Papa X damnavit proposi-  
tionem S. in *Syllabo* « Lamentabili sane exitu » con-  
tentam, quae ita sonat: « Ab omni culpa immunes exi-  
stimandi sunt qui reprobationes a Sacra Congregatione  
Indicis latas nihili pendunt ».

REGINALDUS M. FET. O. P.

(1) Deas, 1817.

## QUID ITALI AD HORATIO MUTUATI SINT QUIDQUE DE EUS CARMINIBUS CENSUERINT BREVITER INQUIRITUR

Operae pretium est, ut mihi videatur, vel per otium  
et quadam animi cause interdum inquirere, quid ab  
optimis et veteribus scriptoribus mutuati sint, qui paulo  
ante notatas litteras florenter auctores, vel qui inde ab  
illo, ut ita dicam, instantiationis doctae antiquitatis pro-  
digio per saecula manaverint, deinde gloriamque opti-  
marum artium studiis daturi. Illud enim iuvat prae-  
oculis habere, quam tanta esset ingeniorum voluntas et  
quasi certatio esse recte coniungendi cum praestanti-  
simis illis auctoribus, quorum vim et mentem et af-  
flatum crederent referre, nulla ope impediri posse quo  
minus eorum cogitationes, sensus, praecepta, quidquid  
denique carminibus cecinerint vel prosae orationis lu-  
minibus adornaverint, plus minusve suo atilo obum-  
brarentur. In quo non solum summus erat amor, sed  
etiam summa laus ponebatur, quippe quam haud dubie  
sibi decori vertendum esse putarent, quod hereditatem  
captam, strenue, tuerentur angereque. Potest autem  
fieri ut, facile auctoris cuiusdam arte, vel potius leno-  
ciniis, decepti, primis libellis attingentes pro inven-  
tionis felicitate et novitate accipiamus quod paulo post,  
re accuratius perpena altiusque repetita, ex aliquo ve-  
tusto fonte depromptum fateri necesse sit: non idem est  
verborum nexus, non idem sententiarum apparatus, non  
idem cogitationum orbis; atqui sub varietate rerum nescio  
quid latet quod abhinc iam multis saeculis sensum ex-  
pressumque fuit!

Quae haecque diximus, penitus et proprie ad vim  
scriptorum pertinent; sed altera causa est, cur haec  
investigatio sit diligentius promovenda. Nam, si magis  
magisque in dies vel ab optimis quibusdam viris acerbè  
in litteras antiquas invehitur, eoquid erit efficacies ad  
eorum iniurias repellendas vituperationesque fundites  
diruendas, quam aperta ostendere nunquam per saecu-

(1) Tit. II, c. 4, n. 45.

(2) Deas, 1817, pag. III. cum antiquologia vaticanica, 1817 (1).

(3) Censur. l. III. tit. II, c. 4, in fine.

315 316 (2)



latet illud opus Zieliński: *Cicero im Wandel d. Jahrhunderte*? Quem fugit doctissimum opus confecisse Stemplinger a. 1906 in lucem editum, quod inscribitur: *das Fortleben der horazischen Lyrik seit der Renaissance*? In quo auctor, consilium sibi adhibens sane latum atque admirabile, enititur et contendit, ut quid omnes Europaei poëtae ac philosophi ab Horatio sumpserint abhinc renatis litteris, copiose nos edoceat. (1) Neque huiusmodi libri, quamquam intra angustiores fines conclusi, utpote qui nostras tantum litteras amplectantur, apud nos desunt. Equis enim ignorat filium sane aureum ac cedro dignum Comparetti librum, cuius inscriptio est: *Virgilio nel Medioevo*? Quem latet diligentissime Ramorini inquisivisse in famam existimationemque Taciti per saecula vigentem? Cui incognitum est illud eruditissimum opus Sabbadini de «Ciceronianismo»? Nonne per hosce dies in illo de antiquitate erudita optime meo merito Commentario, qui inscribitur: *La Rivista di Filologia e d'Istruzione Classica*, Hector Bignone mira sagacitate ac, ut par est, quam eruditissime in Laetii famam per saecula medii aevi florentem inquit? (2) At, quantum scio, nondum de diuturnitate horatiani cultus apud Italos de industria inquisitum erat; eadem investigandi fuerat voluntas quidquid Itali ab Horatio essent per saecula mutuati, quidve de eius carminibus censuissent. Hinc merito Curcio gratulamur ob eius egregium opus, quod ut latius et diffusius legatur ac dignam plusquam mercedem praestet, ex animo optamus.

Veram, quamvis iam inde a principio se excuset auctor non potuisse totam quaestionem absolvere, utpote quam maxime latam, dolendum est quod ipse, quum de lyricis florentinis eorumque studiis horatianis tractet, nullam Io. Casa mentionem fecerit! Atqui «*Galateum*» qui scripsit elegantique stilo ac peculiari volumine vitam P. Bombo latine exaravit, summis in delictis habuit Horatium, eumque in suis latinis carminibus vel nimium imitatus est, adeo ut carmen de horatiano caractere confecerit, illamque infinitam laudem a Petro Victorio praeparavit: «*Non enim facere possum quin laudem hanc tuam tangam ac de mirifica vi ingenti tui loquar, quam... in lyrico carmine pangendo cum Horatio certet...*».

Hoc argumentum paulo fusius abhinc paucis annis tractavi; (3) iuvat igitur disputationis summam quam brevitate afferre.

Ioannes Casa... plura habet carmina in quibus saepe Horatium imitatur... (lata est ac nullo fere scrupulo

(1) Zu ihm gehöriger Genuss, und es ist von nicht geringem Erkenntniswert, dass es erstaunliches, ja man möchte beinahe sagen, einzigartiges, Phänomen wie dieses unablässige Fortwirken und Fortzeugen der Gedanken und der Phantasie des Venusinens über Völker und Zeiten so unmittelbar vor Augen zu haben. (Ztr. Berliner Philologische Wochenschrift, n. 15, 1907.)

(2) Cf. Riv. etc. a. xli, fasc. 3, n. April 1913.

(3) Cf. De latinis Ioannis Casae carminibus Disputatio. Memoria lecta ab R. Acc. di Napoli da MARCO GALDI. (Napoli, Tip. E. Univ. 1909). — Puto autem hic addere, mihi quoque in animo fixum esse in idem argumentum quod Carcio tractaverit, inquirere: «Foritan aliquando favali, valdebus armis ad idem argumentum redire, quod nunc vix perstrinximus. Tunc facile erit demonstrare de industria quid quantumve horatiani erudit, in saeculis quae o litteris renatis prorepticque sumus habuit, ex Horatii carminibus hausserint».

sumpta mutatio): sunt hemistichia quae... inde sumit ac suam in rem convertit, sententiarum paraphrases, plerumque ineptae et nimium artificium redolentes, aliaque id genus quae passim offenduntur...

Exemplo sint:

CASA AD CORN. MUSSIUM:

*Non marmor Parium, non ebur indicum*

*Nec quid Lybicis conditur horreis,*

*Non auri rutilans lamina, clavibus*

*Asservata tenacibus...*

Hor. lib. I od. XXXI:

*Non aestuosae grata Calabriae*

*Armenta, non aurum aut ebur Indicum*

*Non rura...*

(ubi vero simplex aurum pro Casae auri rutilans lamina clavibus asservata tenacibus positum est).

CASA, AD APOLLINEM:

*O Iovis magni soboles decusque*

*Crinaeque intonso et pharetra superba,*

*Applicas aures precibus benignas*

*Fulcher Apollo.*

*Lenta per te pampinea racemis*

*Uva dependens coquitur rubetque*

*Purpureae certans...*

Hor. lib. I, od. 21:

*Intonsum, pueri, dielle Cynthium*

*Insignemque pharetra.*

vel lib. III, od. 11:

*Dic modos, Lyde quibus obstinatas*

*Applicet aures.*

et carm. saec.

*Curet et votis puerorum amicae*

*Applicet aures.*

et epod. 2:

*Ut gaudet insitiva decerpens pira*

*Certantem et upam purpurae.*

Insuper, hoc autem statui potest, sententiarum colores, imagines vel translationes sudaciores, omnia ab Horatio deducta esse. At quam significantior efficaciorque venusinus poëta! Quod hic breviter perstringit et quasi graphice repraesentat, Casa multis verborum flosculis, comparisonibus ornat inducitur! Quod autem spectat ad satiras vel epistulas quas, exiguo licet numero, Casa in otio conscripsit, haud aegre dignoscitur Horatium quoque nonnulla ei mutua dedisse...

Nec longius provehor: si quis plura velit scire, opusculum meum, quod supra memoravi, adeat. Inveniet enim forsitan haud praetermittendum esse illam Ferrariensem poëtam, scilicet *Pignam*, vere lumen urbis











## CRUX RUTHVELLIANA

Inter vetusta monumenta lapidea in Scotia reperta nullum spectatius est et insignius, quam Crux Ruthvelliana, in provincia gallovegensi sita. Septemdecim est pedes alta, tres lata ad imam, unum ad summam. Anterior et posterior partes in segmenta partiuntur, quae scenis e S. Scriptura mutuatis et figuris implentur, quarum explicationes latina lingua, at litteris anglosaxonicis, in marginibus sunt exaratae. Crucis latera ramis tenuibus foliisque ornantur, itemque fructibus, quibus aves et parvae ferae vescuntur. Nusquam autem



Crux Ruthvellianae segmenta cum inscriptione latina.

crucis nodos et lineas intertextas celtico modo antiquiori, quas litteras celticas exhibet; sed praeter margines litterarum runicas habet, quae diutissime obstabant laboribus doctorum, qui earum sensum solvere tentarent. Quibus vero perspicuis magis de re disceptem, in tres partes me eam dividere oportet; quae sunt:

1. Sculpturae.
2. Explicationes latine scriptae.
3. Runicae.

Sculpturae in anteriori crucis parte, a summa ad imam, in decem segmenta sunt divisae:

Primo in segmento sunt homo et avis — qui procalibet Sanctum Ioannem et aquilam, symbolum eius, representant.

In medio crucis capite et in brachiis transversis sunt tria segmenta nuper instaurata ornamentis hodiernis, quod hae partes amissae sunt.

In 5° segm. — Sagittarius tendit arcum; sed inscriptio hic omnino desideratur.

In 6° — Salutatio Beatæ Virginis.

In 7° — Maria Magdalena ungit pedes Domini.

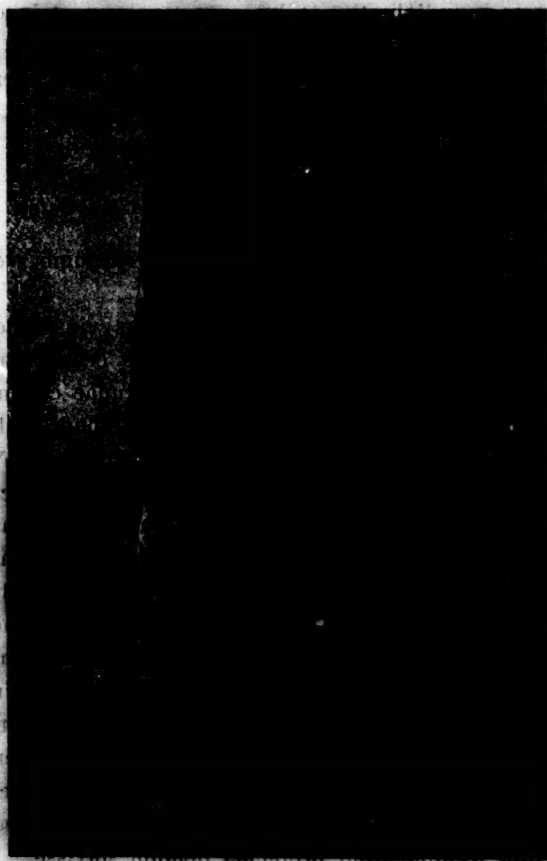
In 8° — Christus sanat caecum.

In 9° — Annuntiatio.

In 10° — Crucifixio: Sol et Luna: Beata Maria et S. Ioannes.

Posterior pars etiam in decem segmenta divisa est:

1. — Avis in ramo sedens.



Crux Ruthvellianae pars, vultu inversa.

(Secundum, tertium, quartum instaurata sunt).

5. — Duæ figurae, quarum altera librum tenet.
6. — Ioannes Baptista, Dei Agno sinistra manu habito, in duobus orbibus stat.
7. — Christus cum duabus feris sub pedibus iacentibus.
8. — SS. Paulus et Antonius frangunt panem in deserto.
9. — Fuga in Aegyptum.
10. — Incertae figurae, sculptura valde oblita.

Explicationes in anteriore parte:

Circa segmentum primum saxonicis litteris uncialibus scripta sunt verba: «In principio erat Verbum».

conversum inter se sive habent, sua sponte etiam secundo iudicium praesto ad Legatum in ius adibant, ut quam integerrima etiam ad pacem omnia. Vir mitissimil, ingenii, civibus romano tumultu male habitis sua restituit, arbitriumque distulit, donecque diffusa refecit, civitatis leges libertatemque instauravit. Neque id impedita aetate, namque etiam imperio vix puterint, hic benevolentia tenet. Itaque omnes in se animos civitatis adhaerent, et duplicem de dissidentibus victoriam ostendit, quum, praeter omnium opinionem, vir sapienter, impiger, iustus, magnus aliquando futurus, re-

latus. Deinde ad Perusiam provinciam procurandam instituit.

VI. Nuntius apud Belgas renuntiatur. Belgica gens, religionis studio atque libertatis praecleara, patrum memoria, sese in libertatem vindicaverat. Namque diu sub externo dominatu, multis laboribus afflicta, iugi haereticorum tandem pertaesa, mirabili ausu adsurrexerat, quique iuris atque arbitrii esse coeperat. Attamen regem sibi imponi placuit, qui liberis ipsos ordinibus constitutos iuste ac prudenter administraret.

Leopoldus hic est, qui in magna rerum hominumque concitatione et suapte natura pacis studiosus, quum se integrum a discordiis vellet servare, quae inter populares exardescerant. Atque optimates, parum absuit quin in utriusque offensionem incurreret. Optimates enim nil curius habebant, quam Ecclesiae iura cum libertate, resque, pravorum hominum iudicio, dissociabiles, mirum in modum adserere. Hac modo causa nuper, armis simul collatis, ab Hollandia recesserant, et res Belgae multis calamitatibus accitae, ad pacem maxime hortabantur, seque tendebant, ut compositis undique animis eiusdemque legibus, ad communem felicitatem progredierentur.

Rex impigro atque apertissimo praeditus ingenio, multo labore, multaque cura in tantam claritudinem brevi pervenit, ut Belgarum gentis vindex et stator sit appellatus. Dolendum modo, quod vir tot meritis probandus, Lateranorum doctrina esset infectus; minus aequo temporibus indulgens, in rebus quae ad religionem spectant, incipitem se gerebat, atque adeo in hoc potissimum nec suam nec subditorum prosperitatem fovebat.

(Ad proximum numerum).

in nonnullis decore atque ac sumptuose, modo sed Cardinali; Perusii vero atque Anconae regali omnino et ac pompa Principi dignissima.

Quamobrem Legatus ingenio et prudentia celebratur, et brevi omnium sermone maxime percrescit. Nec immerito sane, Laboris enim impatiens et rebus publicis propiciens, leges tulerat, ut tum erant tempora, sumptibus minuendis: mensas populares eximia cura fovit; vias negligentia corruptas restituit, alias ob mutua commercia deducendas curavit et civium felicitati penitus prospexit. Nulli fides eius, nulli opera, nulli res familiaris defuit. Et sic se gerendo minime est mirandum, si ei munus fuit securum et discessio acerba. Dum in tot rebus strenuam operam navat atque tempus adstare videtur quo egregiis operibus editis, in posterum edendis carior omnibus pretiosiorque foret, praeter omnium opinionem, Romam vocatur ad Legationem suscipiendam apud Belgas. Quod quidem boni aegerrime ferebant, ea potissimum verba laudis repetentes, quae Legato suo Summus Antistes dixerat Perusio profecturus. Namque ad Legatum conversus, civibus omnibus adstantibus, in signum optimae erga eum voluntatis: «Tui, inquit, propediem memor ero!».

Huc enim, aiebant, erant illa verba evasura, ut brevi nos tanto viro privasset?

Belgica gens, religionis studio atque libertatis praecleara, patrum memoria, sese in libertatem vindicaverat. Namque diu sub externo dominatu, multis laboribus afflicta, iugi haereticorum tandem pertaesa, mirabili ausu adsurrexerat, quique iuris atque arbitrii esse coeperat. Attamen regem sibi imponi placuit, qui liberis ipsos ordinibus constitutos iuste ac prudenter administraret.

Leopoldus hic est, qui in magna rerum hominumque concitatione et suapte natura pacis studiosus, quum se integrum a discordiis vellet servare, quae inter populares exardescerant. Atque optimates, parum absuit quin in utriusque offensionem incurreret. Optimates enim nil curius habebant, quam Ecclesiae iura cum libertate, resque, pravorum hominum iudicio, dissociabiles, mirum in modum adserere. Hac modo causa nuper, armis simul collatis, ab Hollandia recesserant, et res Belgae multis calamitatibus accitae, ad pacem maxime hortabantur, seque tendebant, ut compositis undique animis eiusdemque legibus, ad communem felicitatem progredierentur.

Rex impigro atque apertissimo praeditus ingenio, multo labore, multaque cura in tantam claritudinem brevi pervenit, ut Belgarum gentis vindex et stator sit appellatus. Dolendum modo, quod vir tot meritis probandus, Lateranorum doctrina esset infectus; minus aequo temporibus indulgens, in rebus quae ad religionem spectant, incipitem se gerebat, atque adeo in hoc potissimum nec suam nec subditorum prosperitatem fovebat.

(Ad proximum numerum).



stans; quare non sine causa crucem ruthvillianam extructam et ornatam esse ab illo Sancto illustrissimo putamus.

Edderton in Scotia, mense Martio MCMXIII.

DONALDUS MACRAE.

## COLLOQUIA LATINA

Armorum scholasticorum coscriptio. (1)

BERNARDUS. — Scisne, Godefride, ubi nanciamur instrumenta discipulis necessaria?

GODEFRIDUS. — Ex adverso scholastici aedificii aperta est non ita pridem officina. Bibliopola iuvenis est affabilis, et merces vendit sat commodo pretio.

B. — Dux me ad illum.

G. — Sic aliud vis, eamus. Salve, Francisce.

FRANCISCUS. — Salvus tu quoque sis, domine. Quid ex usu tuo est me penes?

G. — Apparatum scholasticum desidero huic.

F. — Habeo omnis generis. Quibusnam opus est tibi, rebus? Age, eloquere.

B. — Habes ne chartam venalem?

F. — Habeo, nec eam unius generis.

B. — Profer. Haec est charta tenuis et subhumida; atramentum perfluet. Cedo densam, quam neque asperam, neque scabram.

F. — Haecocine placet?

B. — Quod huius est chartae pretium?

F. — Vendo in singulos scapos quinque et viginti centesimis.

B. — Plus minus, ut existimo.

F. — Ita ut dixi.

G. — Non tibi opus codices ex charta pura?

B. — Maxime, ad excipienda quotidiana scripturae argumenta. Videam volumen aliquod ad rem.

F. — Hoc in annum integrum sufficet, aut plus.

B. — Et conficio. Placetne?

F. — Sic satis; appone. Pasceolo nunc indigeo, et includendas chartas.

F. — Ecce tibi commodissimum, factum corio vitulino nigro, cui oris limbus obit aureus.

B. — Pennae istae quanti sunt venales? Vah! quam sunt molles!

F. — Sunt aliae aliis firmiores. Est tibi optio.

B. — Quot vis dare quinque centesimis?

F. — Quinque dabo, modo promiscue de manu mea accipies.

B. — Molo deligare arbitrato meo.

G. — Delige; sed solves plurius.

B. — Mox videbimus. — Age, profer atramenti vascula et thecas calamarias.

G. — Vidi heri apud te nonnulla atramenti vascula cornea, torno affabre facta.

B. — At ego nolo thecam, quae nonnisi unam pennam capiat.

F. — Scio quid queras. Vis thecam oblongam et rotundam?

B. — Ipsam volo.

F. — Ecce atramenti capacem et calamorum complurium.

B. — Accumulemus in acervum eundem: ad extremum una licebor in omnia. Imple hanc la- gunculam vitream atramento.

F. — Id praestat: necesse non habebit puer in dies ad propolam recurrere.

B. — Adesdum, Godefride, num quid mihi desit praeter haec.

G. — Habesne regulam ligneam?

B. — Contra, comparanda est mihi, eoque magis quod curvos plerumque quum versus ducam, a magistro saepe obiurgor. Deinceps plumbo ducam lineas secundum regulas.

F. — Placet his amplius?

B. — Nihil. Nunc indica merces has una omnes, quam sis daturus minimo.

F. — Quinque francis a me auferes.

B. — Iocunde an serio?

F. — Neque obolo minoris.

B. — Numerabo tres francos.

F. — Taxillo tibi non addidero.

G. — Discrimen pretii dividatur ex aequo.

B. — Tibi decedet medium, mihi accidet.

F. — Quod bene vertat, habeo; per me licet, sed ea spe, ut me crebro revisas.

B. — Age, recense pecuniam et missos nos hic.

F. — Nihil desideratur aut superest. Vis tibi scribam apocham?

B. — Nil opus est: habeo verbis tuis fidem. Precamur tibi felicem vesperum.

F. — Idem vobis vicissim precor.

## PAROEMIAE SIVE ADAGIA

Non tam ovum ovo simile.

De rebus dicitur indiscretas similitudinis. Cicero (*Acad. quaest.*, lib. II): «Vides ne, ut in proverbio, sit ovorum inter se similitudo». Narrant autem Deli fuisse complures, salvis rebus illis, qui gallinas alere quaestus causa solerent. Ii, quum ovum inspexerant, quae id gallina peperisset, dicere solebant: «Neque id est contra nos; nam nobis satis ova internoscere». — Idem proverbium refertur et a Fabio Quintiliano; usurpatur et a

(1) De deligendum libro ANTONII VAN TONEN Antuerpiae edito anno 1884. Pannu retractavit L. F.





## EX SACRIS CONGREGATIONIBUS ROMANIS

SENTENTIAE NOVISSIMAE SELECTAE

## Ex Congregatione de disciplina Sacramentorum.

Dubia circa Missae celebrationem in Oratoriis privatis.

I. — An Missa in Oratoriis privatis prohibita sit diebus festis Commemorationis sollemnis S. Ioseph, Annuntiationis B. M. V., Commemorationis sollemnis Sanctissimi Corporis D. N. I. C. et in festo Patroni cuiusque loci, quum non sint de praecepto? — *Resp. Negative.*

II. — An prohibita censeatur in festo SSmae. Trinitatis, in Dominica infra Octavam Corporis Christi et in Dominica qua celebratur Nativitas S. Ioannis Baptiste? — *Resp. Negative.*

(Ex decr. d. xi mens. Aprilis MCMXIII).

## Ex Congregatione Indictae.

Per decr. d. v mens. Maii MCMXIII damnata promissaque et in Indicem librorum prohibitorum relata opera, quae sequuntur:

ANNALES DE PHILOSOPHIE CHRÉTIENNE (fondées par A. Bonet), Secrétaire de Rédaction L. Laberthonnière. — Paris, 1905-1913.

Henri BREMOND, Sainte Chantal (1572-1641). Collection « Les Saints ». — Paris, 1912.

CE QU'ON A FAIT DE L'ÉGLISE. Étude d'histoire religieuse, avec une supplique à S. S. le Pape Pie X. — Paris.

## Ex Congregatione Rituum.

Dubia circa dies in quibus institui potest consecratio Episcoporum.

I. — Quum Evangelistae in re liturgica Apostolis aequivalentur, quaeritur utrum consecratio episcopalis possit fieri diebus natalitiis S. Lucae et S. Marci? — *Resp. Negative.*

II. — Utrum fieri possit in festo S. Barnabae apostoli? — *Resp. Negative.*

III. — Utrum speciale indultum Summi Pontificis requiratur ad consecrationem episcopalem peragendam diebus festis infra hebdomadam a) qui adhuc sunt de praecepto et proinde Dominicis aequivalentur, b) vel etiam qua olim erant de praecepto, sive in festis supradictis? — *Resp. Affirmative ad utrumque.*

(Ex decr. d. iv mens. Aprilis MCMXIII).

## DIARIUM VATICANUM

(Mense Maio MCMXIII).

## Coram SSmo. admissiones.

Quum SS. D. N. Pius PP. X nondum satis firmo corpore esset, per integrum fere mensem Maium Purpuratos Patres et Episcopos ad limina Apostolorum advenientes coram se tantum admisit. Postremis vero eiusdem mensis diebus sive in Consistorii aula, sive in cavaedio magno Vaticanarum aedium, cui a S. Damaso vulgo nomen, peregrinorum manipulis sive ex Italia sive ex exteris gentibus simul congregatis benedixit.

## Peregrinorum adventus in Urbem.

Per Maium mensem ad indulgentias Constantiniani Urbis lucrandas, peregrini in Urbem advenierunt ex Friburgensi, Moguntina et Rottemburgensi dioecesis, ex Hispania, ex Bavaria, ex Gallia, ex Belgica, ex Nordica America et Hispania iterum, ex dioecesi Zagabriensi, ex Italia regionibus Subalpina, Tusca, Campana.

## Pontificiae electiones.

Provisio ecclesiarum. — Per S. Congn. Consistorialis decreta, SS. D. N. Pius PP. X has quae sequuntur ecclesias de proprio pastore providit, scilicet: Metropolitanae ecclesiae Caputinae praefecit r. p. d. Ianuarium Cosenza, hactenus episcopum Casertanum; titulari eccl. archiepiscopali Larissensi sac. Carolum Montagnini, canonicum patriarchalis basilicae Lateranensis et delegatum apostolicum in republica Columbiana; cathedrali eccl. Corporis Christi sac. Paulum Nussbaum, consultorem Congregationis a Passionis D. N. I. C. in provincia Baltimorensi; cath. eccl. Calgariensi sac. Ioannem Thomam Mc Nally, parochum in archidioecesi Ottaviensi; metropolit. eccl. Calaritanae sac. Franciscum Rossi, dioecesis Patavinae, vicarium generalem archidioecesis Perusinae; cath. eccl. Imolensi r. p. Paulinum a Cortona, in saeculo Ioannem Tribbioli, Ord. Min. Capulatorum, secretarium generalem Curiae generalitatis eiusdem Ordinis.

Brevi autem apostolico r. p. Ludovicus a Massano, in saeculo Ioannes Baptista Antomelli, Ord. Fr. Min. unionis Leonianae, episcopus tit. eccl. Leptimagnensis et Vicarius Apostolicus novi Vicariatus Lybiae nominatus est.

— R. p. Gaudentius Barlaesina ex Instituto Taurinensi a Virgine Consolata pro missionibus ad exteras gentes, Praefectus Apostolicus de Kaffa meridionali dictus est.

— R. p. d. Carolus Pietropaoli, episcopus Triventinus, legatus apostolicus mittitur in civitatem Venezuelanam.

## ANNALES

## Pax de Balkanicis composita.

Die trigesima elapsi mensis Maii Londini foedus tandem subscriptum est, quod bello per menses septem et ultra acto finem imponens, hac de causa praesertim memorabile in historia evadet, quia scilicet finem diuturnae Turcarum dominationis in Europa Christianarumque gentium redemptionem a Mahumetano iugo significabit. Quamquam eventus eo quem deceret animi ardore consalutari in Europa minime potest, quum internationalium rerum status sit tamen plenus difficultatum, munusque Europaeorum nationum, quae eventum ipsum compararunt, tamquam onus maxime arduum etiam nunc praebeatur.

Re quidem vera orationes, in Londinensi ipso conventu post pacem confirmatam a Montisnigri et Serbiae legatis habitae, in mentem revocant hasce civitates, non aliter atque Graecam, foederi illi invito animo accessisse, dum quae adhuc definienda supersunt - et novi Albanorum regni fines et iura, atque Aegearum insularum addictio - ea sunt, quae valde sollicitum cordatum quemque virum necessario reddant.

Seneca in fibello, quem in Claudium Imperatorem iussit.

Neque absorta sunt ea adagia: Non tam lac lacti simile. — Non tam aqua similis aquae. — Apes apum similes.

### Zonam perdere.

Castrense proverbium in eos qui nihil habent nummorum. A Graeca quadam fabula tractum Aeron admonet; Perphyryon a militum consuetudine, qui, quidquid habent, in zona secum portant. Cuiusmodi zona hominem perquam venuste describit Lucilius citante Nonio:

*Qui neque timentum est, nec servus nec comes ullus;  
Sed, ut quicquid habet, nummorum pecuniam habet omne;  
Cum bulga coenat, dormit, lavat: omnis in una  
Sua habenda bulga, hunc devincta est cetera vita.*

Nam bulgam appellat Lucilius folliculum sive crumenam et sacculum de brachio propendentem, ut apud Horatium:

*Sagittas laevo tabulas, loculosque lacerto.*

Tametsi Festus bulgam Gallicum vocabulum autumat.

Consimili modo Gracchus loquitur apud Gellium:

«Quam longa profectus sum, zonas, quas planas argenti extuli, eas ex provincia inanes retuli». — Horatius in *Epistola*: «Ibi es, quo vis, qui zonam perdidit». — Plautus in *Poenula*: «Tu, qui zonam non habes, qui in hac venisti urbem? aut quid quaeris?» In quibus Plauti verba duplex est allusio, et ad vestem Paenorum more distinctam, et ad pecuniam, quae in zona gestatur, ultra quam in urbe sumptuosae non est commode vivitur. — Persegius, Niger, apud Spartianum vetuit, ne milites zonam secum deferrent in bellum, sed, si quid haberent pecuniae, publice commodarent, recepturi post praelium; simul et inale voluptatis materiam eripiens et hosti praedam, si quid adversa evenisset. — Ita apud Lamprianum in *Alexandro*: «Miles non timet, nisi vestitus, calceatus, armatus et habens aliquid in zona».

*Ars multa vulpi, est una echino maxima.*

Zenodotus huiusmodi versum ex Archilao citat. Dicitur autem de *Archechimo* doli; vel potius ubi significabimus, quosdam unica astutia plus efficere, quam alios diversis technis. Nam vulpes multilingis doli se tuetur adversus venatores, et tamen haud raro capitur. Echinus, quem dicunt herinacem esse, (nam hoc loco de terrestri, non de pisce fit mentio), unica dumtaxat arte tutus est adversus canum morsus. Siquidem spinis suis semet involvit in pilae speciem, ut nulla ex parte morari preendi queat.

Citantur apud eundem Zenodotum huiusmodi quidam versus ex Ione Chio, tragico poeta. Eosdem ex eodem citat in *Sermonibus convivialibus* Athe-

naeus e tragoedia, cui titulus *Phoenicia*, qui latine sonant:

*Leonis artes in solo sane proba;  
At magis echini comprobo miseros dolos;  
Qui simul odorem belluarum senserit,  
Se contrahit spinis aperto corpore,  
Tutus iacens, morsuque tactuque omnium.*

Refertur proverbium, ac simul ad carmen alludit Plutarchus in commentario, cui titulus *Utra animantia prudentiora, terrestria an marina*. Eius verba sunt latine reddita: «Iamvero terrestrium echinorum in tuenda servandaque incolumitate sua solertia, proverbio locum fecit:

*Ars varia vulpi, ast una echino maxima;  
Siquidem cum illa aggreditur, quemadmodum atuni,  
Flexibile spinis corpus obvolvens suis  
Tutus latet, sic, ut nec ore tangitur  
Ulla queat ratione, nec morderier.*

Sed omnium copiosissime huius animalis ingenium et astutiam describit Plinius (lib. VIII, cap. 37): «Praeparant inquit et herinacem cibos, ac volutati supra iacentia poma, affixa spinis, unum non amplius ore tenentes portant in cavas arbores. Iidem mutationem aquilonis in austrum, condentes se in cubile, praesagiunt. Ubi vero sensere venantem, contracto ore, pedibus, ac omni parte, inferiorem, qua raram et innocuam habent lanuginem, convolvuntur in formam pilae, ne quid comprehendi possit praeter aculeos». .

Ceterum celebre est et piscis echini ingenium, qui saevitiam maris praesagiens, correptus lapillis operit sese, ut mobilitatem stabilia pondere, ne nimis volutatione atterat spinas, quod sapientes nautae, pluribus mox anchoris navigia infraenant. (PLIN., lib. IX, cap. 31).

Vulpem autem versipellem esse, variis instructam artibus, quum alii complures apologi, tum ille peculiariter indicat, qui refertur a Plutarcho in *Moralibus*: «Quum aliquando pardus vulpem prae se contemneret, quod ipse pellem haberet omnigenis colorum maculis variegatam, respondit vulpes, sibi id decoris in animo esse, quod illi esset in cute. Neque vero paulo satius esse ingenio praeditum esse varro, quam cute versicolore».

Narratur et alius quidam apologus, ab hoc proverbio non multum abluens. Quum aliquando vulpes in colloquio, quod illi erat cum fele, iactaret sibi varias esse technas, adeo ut vel peram haberet doli refertam; feles autem responderet sibi unam dumtaxat artem esse, cui fideret, si quid existeret discriminis, inter confabulandum repente canum accurrentium tumultus auditur, ibi feles in arborem altissimam subsiliit, quum vulpes interim a canum agmine cincta capitur. — Innuit fabula, praestabilius esse nonnunquam unicum habere consilium, modo id sit verum et efficax, quam plures dolos consiliaque frivola.



## LIBRORUM RECENSIO

CHRISTOPHORI M. ASSUMMA, Eccl. metrol. Rheginensis  
Can. Dec. *Carmina* (Rhegi Julii, MCMXII).

*Carmina* haec latina, viginti quatuor numero, edita a fratre auctoris Antonio, praemissa laudat epistola Archiepiscopi Rheginensis, et Canonici Francisci Quattrone proloquium, in quo dotes poetae egregie illustrantur.

Et iure quidem urbs Rhegium, suo superba cive Didaco Vitrioli, inter recentiores vates latinos celeberrimo, Christophorum quoque nostrum colit, qui totus fuit in imitandis hendecasyllabis Catullianis. Stilus eius, facillis una et castigatus, elegantem prae se fert simplicitatem cum sermonis puritate coniunctam.

Ipsius poemata, brevia licet nec adeo multa, tot flosculos dicas e solo Latii sponte enatos. Argumenta plerumque sacra tangit auctor; cuius ut scribendi ratio placet, satis erit si hic paucos afferamus versus, qui de Ioanne Berchmans agunt, Aloisii Gonzagae sanctitatem aemulante:

*Casti Loisis videt puellus,  
Belgis ortus, imaginem in tabella  
pictam: tum rapitur simul puellus  
intra lilia candidusque vivit;  
almae Virginis ardet usque flamma;  
flamma Virginis aestuans, ad astra  
integer volat ut nitens columba.*

FRANC. X. REUSS.

## LIBRI RECENS DONO ACCEPTI

*Sectorum et lectorum in mentem revocamus, libros recens editos atque ad nos missos, ut in Voce Urbis eorum notitia detur, neque hoc ipso a nobis commendari, neque apud administratorem nostrum, nisi contra aperte delatetur, venumdari. Si quis alterum eorum sibi cupiat, petat necesse est ab editore, quem semper indicamus.*

*Frustula solutae orationis latinae.* Scripsit IOHANNES BELLISSIMA, Professor litterarum latinarum et graecarum in lyceo senensi. — Senae Iuliae, ex off. L. Lazzerii, 1900.

*Inscriptionum latinarum corpusculum tertium.* Consecit IOHANNES BELLISSIMA. Indidem.

*Les cloches* par DOM. I. BAUDOT. — Parisiis edit. Houd et Soc. (Venit lib. 0.60).

*Henri Heine* par PIERRE GAUTIER. — Indidem. (Ven. lib. 2.50).

*Floretti. Appendices: Considerations sur les stigmates. Vie de Frère Junipère. — Vie et dits de Frère Egidio.* Traduction et notes d'ARNOLD GOFFIN. — Indidem. (Ven. lib. 1.20).

A. I. MILLOT, Vicario Generale di Versailles. *Che cosa contiene un'Ostia.* Trattenimenti e discorsi sulla SSma. Eucaristia per i fanciulli che si preparano alla S. Comunione. — Traduzione dal francese. — Romae, edit. Desclee et Soc., MCMXIII.

P. ORLISISTO DELLA PROVVIDENZA. *Vita della Ven. Anna Maria Taigi.* Terziaria della SS. Trinità, presentata ai lettori italiani da Pietro Vigo. — Indidem. (Ven. lib. 1.50).

FRED. EHRENBORG d. C. d. G. *Un seminarista modello dei nostri giorni.* — Indidem. (Ven. lib. 2.50).

M. S. GILLET. *L'educazione della purezza.* (Metodo scientifico — Metodo del silenzio — Metodo del buon senso — Ignoranza e innocenza di domani — Programma dell'Educazione della Purezza). — Traduzione dal francese. — Indidem. (Ven. lib. 1.75).

## AENIGMATA

I.

Formosae palmae en vestris me motibus aptum;  
Me tamen explicitum sedula dextra regat.  
Lenibus expositum ventis, validoque calori  
Ossa premunt: corpus pellis odora facit.  
Si ferrum eripitur plantis imbellis et aegrae,  
Tunc erit ablato libera planta stylo;  
Non ultro utroque manu gestabor ab illa,  
Auxilium subito, quae mihi ferre solet.  
Frigus amo aestivum, brumae mihi frigora sordent:  
Aestas me pellit limine; bruma tenet.  
Si caperata mihi facies vel vultus aulis,  
Non sedet in vultu ruga vetusta meo.  
Ut crescam, oblique medio dilator in orbe;  
Explicor aestivo quum calet igne Polus.  
Exiguus labor inde meus, sed dextra laborat  
Alterius; vivax sic sedet aura genis.

II.

Ingredior campos, flavos ubi pellicit aestas  
Ad pastum; utilitas est mihi nulla tamen.  
Herbosos agros, quos aere perambulo curvo,  
Non premit armentum, detur ut esca sibi.  
Instar avis, quae multa rapit, flaventibus escis  
Attrahor instructis, quas seco dente meo.  
Ut cereris gazas comedendi vota secundem,  
Una meis votis est; sat in ore mola.  
Dura rotunda silex, quae stillat mollibus undis  
Dat labio vires irrequieta meo.  
Subtili undarum lapsu, quo planta madescit,  
Vis mea fit maior; germen acuta secat.  
Immerito eructant moerenti voce querelas,  
Qui sibi sollicito pectore saepe nocent.  
Quod pastum appositum rapiam non iure queruntur;  
Plura illis restant quando ego plura voro.

A. EPINO.

Ex sociis, qui utriusque aenigmatas interpretati-  
onem ad Doctorem IOSEPHUM FORNARI, Commentarii  
moderatorem (Roma, via del Governo Vecchio, 96)  
miserint intra menses duos, unus, sortitus, gratis  
accipiet I. B. FRANCESIA comediam latinam versibus  
scriptam, cui titulus:

SATURIO.

Aenigmata an. XVI, n. III proposita his respondent:

I) Epistola;

II) Sae.

Ea rite soluta miserunt:  
P. C. Peltenburg, Soterwonde apud Lugdunum Batavorum. — Athan.  
Hepp, Sancti Leonis Abbas in Florida. — Diomedes Falva, Constantia.  
— Lad. Thyssen, Dreßa. — F. Anori, Mediolano. — Aloja, Gyar, Ra-  
tisbona. — Arch. Magliano, Genua. — Fr. Xav. Ghion, Ostunio. — F.  
X. M., Drepano. — Petrus Tergastinus. — Iac. Costa, Dumio. — Iac. Go-  
mes, Cassaraugusta. — Rich. Brondel, Brugia. — Lud. Goux, Biturica.  
— Iac. Menendes, Madrito. — Paulinus a S. Iosepho, Barcinonae. — H. Burg,  
Monacrio. — Rich. Muller, Berolino. — B. Ferraris, Augusta Taurin.  
— Lud. Dubois, Massilia. — Ralm. Silvan, Londino. — Frid. Horwath, Vin-  
dobona. — F. Wawer, Marianopolis. — Georg. Archambeault, Quebeco. —  
I. Ciolli, Papis. — Olandius Lucensia. — I. Ortiz, Morelia.

Sortitus est praemium:

DIOMEDES FALVA,

ad quem missum est opus, cui titulus:

EUPLIUS

Actio dramatica I. B. FRANCESIA in tres actus distributa.

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, iurisperitus

ROMAE. — Officina Societatis Editoriae Romanae.

Adde et Bulgorum tum cum Serbis, tum cum Graecis dissensiones, alius alium accusans foederis pactones ante bellum intas fregisse, et Albanicae regionis internas condiciones. Si enim Essad ille pasha arrogantis regni ambitione se abdicare visus est, ita ut recessum Montenegro copiarum a Scodra urbe et eiusdem occupationem classiaris maximam Europae nationum expeditorem reddiderit, nemo ex exteri regis dominatu minime obsequaturum praedict, civisque iam alio discordiis agitur ad seditionem provocat ac praemollitur. Paxit ne pax tandem tandemque curis quae-

in exarum revocatis, nova lex de militum delectu approbata. In Russia leges omnes Imperii ad Finlandiam provinciam, frustra privilegia sua obtestantem, prolatae.

## PER ORBEM

Die III mens. Mali MCMXIII Bruxellis nosocomium S. Ioannis incendio pessumdat. Aegri tamen hospites omnes auferri possunt.

— die IV Romae monumentum Ioachim Belli, generis Romanae linguae poetae principi, in vico trans Tiberim, ubi cives maxime eundem sermonem adhuc loquuntur, sollemni ritu dicatur.

— d. V Mannheim in urbe Magnus Badensis Dux ab insano quodam homine nefarie, at, Deo iuvante, frustra petitur.

— d. VII atra procella Gnaeciae litoribus ad Athenas praesertim, ingentia damna apportat.

— d. VIII Alfonsus XIII, Hispanorum rex, Lutetiam Parisiorum pervenit, novum Gallicae reipublicae praesidem salutaturus.

— d. IX, Scodrae, tabernarum duo milia in rerum venalium foro, fortuito igni absumuntur.

— d. XII inter Drama et Buk oppida ad Thesalonicae curvum series vapores actorum militibus onustorum, in alteram pariter militibus affluentem occurrit. Mortui centum ac vulneribus affecti trecenti et ultra lugentur.

— d. XIII Manlia ex urbe nuntiant typhonem iam duobus diebus furere, quo nullum vehementius ac perniciosius multis abhinc annis flavisset.

— d. XXIV Percezel, populi legatus, iam Rumenici publici coetus legibus ferendis praeses, quondam etiam civilium negotiorum administrator, Becarestini obit.

— d. XXI catacumbae ad decimum viae Latinae lapidem nuper repertae magna tum Romanorum tum Latii civium frequentia inaugurantur.

— d. XXIII in civitate Batavorum (Rodes), Aureliani, Toulis, Bafordiae aliaeque in oppidis Galliae, milites ex conducto seditionem tentant, quae tamen cito coercetur.

— d. XXIV sollemni pompa, adstantibus Russorum Caesare Anglorumque rege, Berolini nuptiae celebrantur inter Victoriam Aloisiam, Germanici Imperatoris filiam, et Ernestum Augustum Principem ex duca genere de Cumberland, Brunswickii throni heredem.

— d. XXV Alafridus Régner, Gronau Comes, vir musicae artis valde peritus, Lutetiae Parisiorum vite fungitur.

— d. XXVI Gandavi in artium ostensione recens dicata, tentoria gentis Indi flammaram praeda sunt.

— d. XXIX Petropoli dum tormenti cuiusdam bellici experimenta fiunt, ex eius disruptione classiariorum alter a centurione misere occidit, alique nautici milites graviter sauciantur.

— d. XXX Augustae Taurinorum decedit Arturus Graf, illius athenaei doctor litterarum Italicarum; in quibus, nec minus in sermonibus neo-latinis, tam singulari peritia pollebat, ut eius fama Italiae sine iure meritoque fuerit praetergressa. Natus erat Athenis d. XIX mens. Ianuarii MDCCCLVIII.

## PUBLICI PER ORBEM COETUS

In Anglia regis leges de iure suffragii mulis, quibusque comitibus et electis.

In Austria de internationalibus, Balkanicis praesertim, negotiis scribis disceptatum.

In Belgica leges de militiae constitutione innovanda, a socialistarum factione maxime oppugnatae, tamen tamen habiles.

In Canada nova comitia ad Iunium mensem adiecta.

In Dania primum nova comitia socialistarum atque radicalium factionibus favorabilis cessassent, administratorum collegium cum Bernsen praeside munus abdicavit, in eiusque locum aliud suffectum, cui Zahle praesest.

In Gallia militares reformationes apud populi usque agitantur.

In Hispania ob vehementem Mauri legati in administratorum collegium eiusque gubernandi proposita orationem, administrati omnes manus suam dimittunt.

In Italia, rationibus acceptorum et expensarum



# SOCIETAS EDITRIX ROMANA

ROMA - Via del Tritone, 46 - ROMA

praeter Officium nuntiorum et publicae rerum praedicationis, tum per Italiam omnem, tum apud exterarum gentes, quo facilius satisfaceret pluribus et Diurnorum suorum, et VOCIS URBIS commentarii sociis et lectoribus requirentibus consultationes, consilia, explanationes, sollicitationes apud forenses aut civiles magistratus, aptum quoque recens instituit

## OFFICIUM CONSULTORUM ET PATROCINII,

quod eximiis iuris peritis conceditur.

Huiusmodi officii peculiare munus imprimis datum est, ea apud Curias quaslibet et publicas administrationes procurandi, quae in commodum Sacerdotum in eorumque iurium omnium tutelam cedere maxime possint, uti parochialium congruarum supplementa, cultualium expensarum solutionem, regalium placitorum expeditionem, reddituum conversionem, potestatem hereditatum vel aliarum liberalitatum excipiendarum, docendi facultatem, etc.

PRO OMNIBUS

Diligentia in opere - Temperantia in pretio

# AD ROMAM

## ACTIO DRAMATICA

versibus plautinis composita et in tres actus distributa.

I. MILES.

Velint quid haec dicere sibi optime nescio.

II. MILES (*tangens marsupium*).

Hoc autem nescis, stulte?

MILES.

Hoc nempe intelligo!

Et scilicet intelligam apprimo hanc scientiam.

II. MILES.

Dabis sed auri, faveolae, dimidium?

I. MILES.

Dabo!

II. MILES.

Sed optum flagitium edidit.

Quid est?

I. MILES.

Silentium!

II. MILES.

Quod infortunium!

I. MILES.

Quid est?

II. MILES.

Adhuc in fallor, sacerdos et centurio.

SCENA II.

MUTIUS ET CENTURIO.

MUTIUS.

Me subsequuntur nunc captivi plurimi!

Christiani tui recens in carcerem.

III. vigilanda teneantur maxima:

Ne forte voluntas durior Maxentii.

I. MILES.

Mitto, sis, nugas!

II. MILES.

Gerrae!

I. MILES.

Signum rampito!

II. MILES (*legiti*).

«Dona eras mittet redemptionem populo,

Erunt et omnes conceptivi liberi!»

CENTURIO.

Sunt sacrificii recentes victimae!

MUTIUS.

Romae nascatur timet ne seditio.

Enim patritii pueri sunt obsides.

Sperat sic fidem servataros optime.

CENTURIO.

Divus si vincit strenuus Maxentius,

Erunt devoti barbarae cuncti neei.

MUTIUS.

Sed Constantinus?

CENTURIO.

Magnis itineribus

Ad urbem tendit!

MUTIUS.

Vincimus nos numero;

Ei sunt pauci milites!

CENTURIO.

Victoriam

Dii nobis dabunt! Propinquos sentio

Captivos, ire me nunc decet maxime (*exit*).

SCENA III.

Introgrediuntur pueri captivi. CENTURIO qui resedit penes ostium quasi esset reversurus, tacitus eos observat. deinde exit. — Duo milites recedunt ad ultimam partem theatri.

CAPTIVI.

1. — Heic sumus Christi nos captivi nomine diebus multis, et obscuris latebris.

Quis scit quod fatum detur nobis proxime?

2. — Deus det nobis cordis fortitudinem!

3. — Modo videntur longa tibi tempora;

Heri te milites duxerunt in carcerem...

Miser! Quid diceres, plures me hebdomadas

Ab unius matris detulere barbari!

2. — Heic sum plurimas passus angustias,

Et tamen sustuli, somnum, sitim, verbera,

Sed omne pertuli citra fastidium,

Erat Deus, praesens superna gratia.

(Ad proximum numerum).

I. B. FRANCESIA.